

ПОМОЋ ХИЛАНДАРУ НАРОДА СРЕЗА ТАМНАВСКОГ 1855 ГОДИНЕ

Приредио Љубодраг Поповић,
Ваљево, Историјски архив Ваљево и ИП Колубара, 1999.

Средином текуће 1999. године, изласком из штампе књиге Помоћ Хиландару народа Среза тамнавског 1855 године, заокружена је вредна и корисна активност архивског саветника Архива Србије Љубодрага Поповића на приређивању сазнајно драгоценог документа са пописом становника једног дела ваљевског краја који су крајем 1854. и почетком 1855. године дали прилоге за Хиландар. Пре презентације овог историјског извора Поповић је пред читаоце изнео свој ауторски пролог посвећен одређеним сазнањима везаним за најпознатију задужбину Немањића.

После краћих белжека о историјату Хиландара и архивалијама чуваним у њему, опаски о сређивању и проучавању манастирске архиве и научницима који су радили на тим активностима, Поповић је с правом закључио да је основна пажња истраживача најчешће била уперена према средњовековним документима док је хиландарским архивалијама из нама ближих времена посвећивано зачуђујуће мало пажње. Даље се наводе неке од ретких и углавном селективних употреба архивске грађе Хиландара из нововековног периода, да би аутор, потом, у основним цртама приказао везе манастира са српским крајевима у Хабзбуршкој монархији, са Карађорђевим устанцима, са Србијом из времена Милоша и Михаила Обреновића, Александра Карађорђевића... Историографска представа о тим питањима је изнета у широким потезима на основу бројне и разноврсне архивске гра-

ђе чуване превасходно у Архиву Србије. После овог сажетог, али занимљивог и сазнајно вредног увода, аутор је на сличан начин, али знатно конкретније, маниром искусног историчара-архивисте, синтезом бројних регести и цитата, у даљем тексту дао богате скице конкретних потеза хиландарског братства на активностима прикупљања помоћи манастиру. Заинтересован читалац може уочити да то није био самоиницијативан и неорганизован чин. Одигравао се уз дозволу и помоћ највиших власти Србије. Снабдевени потребним дозволама хиландарски калуђери су, неретко у пратњи пандура, обилазили Србију прикупљајући донације. Од сакупљеног новца, калуђери и њихови пратиоци су део добијали за своје трошкове. Поред тога, по предаји прикупљеног новца манастиру, они су од његове управе добијали и посебне награде. Тако се у књизи налази и претпоставка, преузета из савремених извора, да би калуђер који је сакупио 380 дуката, као награду за свој труд могао добити најмање 80 дуката.

Један од хиландарских калуђера који је прикупљао помоћ по Србији, био је и извесни Софроноје. Он је током јесени и зиме 1854/5. обишао срез Тамнавски у Ваљевском окружју, као и саму варош Ваљево. О својој активности је сачинио протокол у који је уписивао све прилоге. Управо тај протокол и представља окосницу Поповићеве књиге. Приређујући извор за објављивање, По-

повић је поштовао аутентичан текст, доносећи га без исправки грешака уочених у оригиналу, али осврћући се на њих у оквиру коментара изнетих у научном апарату. Уз обиље веома корисних и драгоцених информација, и поред великог личног труда приређивача, стручни корисник ове публикације је остао ускраћен за неке информације које спадају у домен критике извора. Уз још неке спољне карактере аутентичног документа није разјашњена ни веома важна чињеница: где се чува тај попис и како заинтересовани истраживачи могу доћи до оригинала. Да ли је он трезориран у самом Хиландару (на шта индиректно указује ауторов приступ из предговора), Архиву Србије (на шта, опет индиректно, указује цитирање других докумената везаних за исту тематику), или на неком трећем месту? Ипак, ако се занемаре ови пропусти, неоспорно је да се, захваљујући труду приређивача, пред данашњим читаоцима налази вредан преглед 29 тамнавских села и вароши Ваљево, са пописима домаћинстава, наравно не свих, већ оних које су дали прилог, а број таквих варира од села до села. На

списку дародаваца манастира Хиландара налазе се многобројна имена чланова бројних породица из ваљевског краја, од за нас анонимних до познатих и значајних, какви су били Ненадовићи. Наизглед штуди попис данас представља драгоцен, вишеструко употребљив историјски извор са корисним подацима који сведоче о демографији, породици, имовном стању, односу становништва према Хиландару, труду монаха... Уз имена главе породице у протоколу су уписивани и остали укућани, као и сума која је дата на име прилога. Дарови су давани углавном у новцу, и износили су од 2 гроша до једног дуката, али немали број сељана давао је дарове и у пољопривредним производима, претежно у пшеници и кукурузу (мумурузу), а забележен је и пример једне ваљевске породице која је уз новчани прилог од 20 гроша дала и 1 леп чаршав.

Објављивањем овог документа приређивач, као и издавачи (Историјски архив Ваљево и ИП Колубара) су поводом прославе осам векова манастира Хиландар дали значајан допринос обележавању овог великог јубилеја.